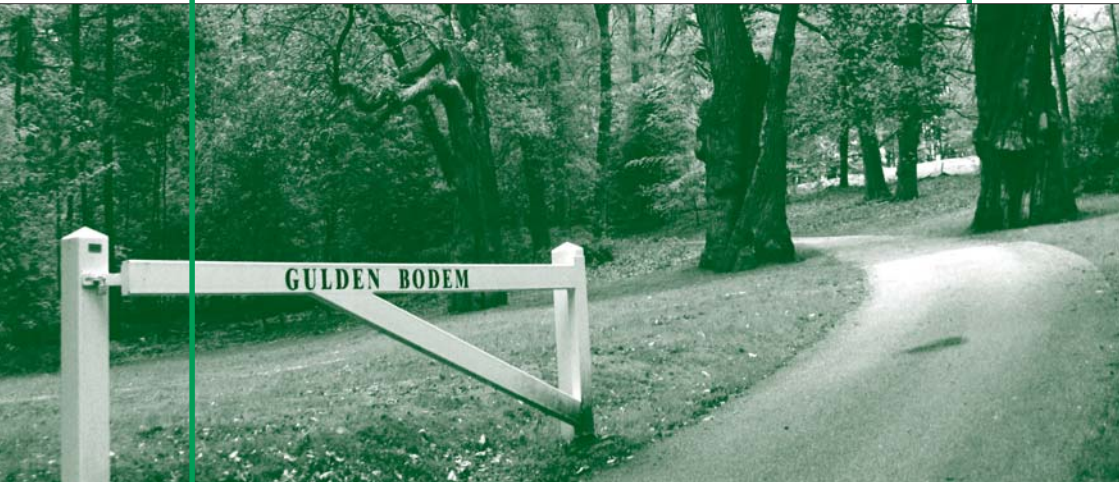

IVN Arnhem
Natuurpad Gulden Bodem

September 2010

Dit boekje is een uitgave van IVN , Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie, afdeling Arnhem. Het werd samengesteld door leden van IVN-Arnhem.

Vormgeving en eindredactie T. van den Brul

De illustraties zijn van M.J.Ch. Kolvoort.

Er bestaan ook andere beschreven natuurroutes, o.a.:

Bomenwandeling rond het Airborneplein

Natuurpad Sonsbeek

Stadswandeling door Arnhem

Landschappenwandeling Warnsborn

Natuurpad Zijpendaal

Fietsroute door Arnhem-Zuid

Deze wandelingen zijn verkrijgbaar bij:

VVV Arnhem, Stationsplein 13, 6811 KG Arnhem

Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zijpendaalseweg 24a 6814 CL Arnhem

IVN-Arnhem, postbus 1023, 6801 BA Arnhem

Website: www.ivnarnhem.nl

© Copyright 2010 door IVN-Arnhem.

Alle rechten voorbehouden. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken en verder alleen met bronvermelding van IVN Arnhem.

Natuurpad Gulden Bodem

Lengte en duur

De wandeling heeft een lengte van 2 km en duurt \pm 1 uur.

Start

Deze natuurwandeling begint bij het parkeerterrein tegenover kasteel Zijpendaal, Zijpendaalseweg 44, 6814 CL te Arnhem. (G01: GPS: N51 59.976 E5 53.484)

Deelname

De wandeling gaat vrijwel geheel over onverharde paden en bevat verschillende hoogteverschillen. De route kan eventueel met een met een kinderwagen worden gelopen, maar het is niet mogelijk de wandeling in een rolstoel af te leggen.

Deelname is op eigen risico. Het IVN is niet aansprakelijk voor de gevolgen van eventuele onjuistheden in deze brochure.

Routeaanwijzingen

De route is niet gemarkeerd, maar wordt in deze beschrijving cursief gedrukt. U kunt deze wandeling combineren met Natuurpad Sonsbeek en Natuurpad Zijpendaal.

De nummers in de beschrijving corresponderen met de nummers op de routekaart achter in het boekje. Ook worden GPS coördinaten vermeld.

Geschiedenis

Achterin vindt u enige aanvullende informatie over de geschiedenis van park Gulden Bodem.

Beschrijving van de wandeling

G01: Startpunt (G01: GPS: N51 59.976 E5 53.484)

Het natuurpad begint op het parkeerterrein aan de Zijpendaalseweg tegenover kasteel Zijpendaal.

Volg vanaf de parkeerplaats het paadje evenwijdig aan de weg, in noordelijke richting.

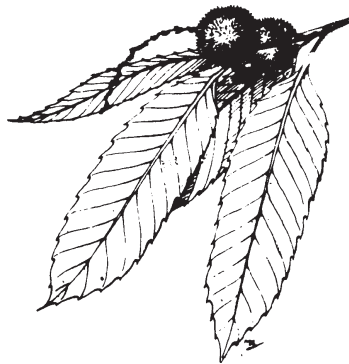
Linksaf op de asfaltweg.

G02: Tamme Kastanjes (GPS: N52 00.008 E5 53.433)

De asfaltweg, die u hier volgt was de oprijlaan naar het vroegere 'Jachthuis' behorende bij kasteel Zijpendaal. Opvallend bij het begin van de oprijlaan zijn drie tamme kastanjbomen. De ouderdom van een boom kan ongeveer worden bepaald door de omtrek van de stam, in meters, te vermenigvuldigen met 50.

Schat de ouderdom van de dikste boom door met je armen de omtrek te meten. **Hoe oud** zou deze ongeveer zijn?

De tamme kastanje is geen inlandse boom, maar is waarschijnlijk ongeveer 2000 jaar geleden door de Romeinen hier naar toe gebracht. De boom is geen familie van de paardenkastanje. Er zijn kenmerkende verschillen. De bast is dieper en aan de voet spiraalvormig gegroefd. Het blad is langwerpig, 20 tot 25cm lang en de bolsters van de vruchten hebben fijne, scherpe, lange stekels, heel anders dan de grove, stompe stekels van de paardenkastanje. De vruchten zijn eetbaar. De boom wordt veel als sierboom in parken aangeplant.

Tamme kastanje blad en vrucht

Loop nu terug in de richting van de witte slagboom.

Steek de weg over naar park Zijpendaal en ga linksaf op het zandpad. Volg het pad evenwijdig aan de weg, langs de voorkant van het witte huis. Ga voorbij het witte huis bij het witte bordje met de tekst Park Zijpendaal linksaf en steek de Zijpendaalseweg over.

G03: Wildgraaf (GPS: N52 00.114 E5 53.398)

Langs het pad staat een stukje houten schutting. Deze staat op een aarden wal die opgeworpen is uit de greppel die ernaast ligt. Een greppel met een dijk ernaast en op de dijk een schutting noemen we een wildgraaf. Zo'n wildgraaf beschermd vroeger landbouwgrond tegen herten en zwijnen. De Stadhouders van Oranje, verwoede jagers, hadden een groot jachtgebied op de Veluwe. Dat gaf de omwonende boeren grote overlast. Daarom werd in 1687 ten noorden van Arnhem zo'n afzetting aangelegd tussen de Carolinahoeve en Oosterbeek. Toen lag het bos echter waar nu het landbouwgebied is en achter u lagen de akkers.

Ga rechtsaf op de T-splitsing.

G04: Takkenrillen (GPS: N52 00.064 E5 53.253)

Her en der ziet u hier takkenrillen. Ze bieden beschutting en onderdak aan allerlei klein gedierte en door hun hoogte en hun richting zorgen ze dat niet iedereen overal het bos inloopt. Het is een nuttig gebruik van het (af)valhout dat hierdoor in het bos kan blijven.

G05: Overgang bos-agrarisch gebied (GPS: N52 00.062 E5 53.231)

U loopt hier op de overgang van bos naar agrarisch land. Hier kan zoveel licht doordringen dat er een kans is voor onderbegroeiing. U ziet hoe links varens en rechts bramen hun kans nemen. Overgangen in het landschap bieden ruimte voor afwisseling in de plantengroei en de daarbij behorende fauna. Er zijn hier bos- en weidevogels te vinden, maar ook roofvogels zoals de buizerd. Deze hoor je vaak hoog in de lucht miauwen als een kat.

buizerd

Ga linksaf op de 4-sprong.

G06: Beuk; bomen en licht (GPS: N52 00.041 E5 53.237)

Zo'n 15 meter naar links staat een beuk met sporen van een bliksem-inslag. **Zou** het gat in de stam een spechtengat kunnen zijn?

Kijkt u hier in de richting van de bosrand, dan ziet u dat de takken van de bomen aan de rand van het bos hoofdzakelijk naar de buitenkant groeien. De boom haalt met zijn bladeren energie uit zonlicht. Waar weinig zonlicht komt, zal ook maar weinig blad groeien. Dat kun je zien. Aan de boszijde hebben zich maar weinig takken ontwikkeld. Het blad aan de zonzijde beschermt bovendien de stam tegen uitdroging door het zonlicht weg te houden. Met name beuken kunnen op hun stam niet zomaar zon verdragen. Dieper in het bos is goed te zien dat planten weinig kans hebben als er weinig zonlicht tot op de bodem doordringt .

Eerste pad schuin-rechtsaf. Volg dit pad linksom naar boven.

G07: Kuilen (GPS: N52 00.033 E5 53.227)

De grote kuilen naast de aflopende paden zijn gegraven om het regenwater in zijn vaart te remmen. Zonder deze kuilen zou het water de grond van de paden binnen de kortste keren onderaan de hellingen leggen.

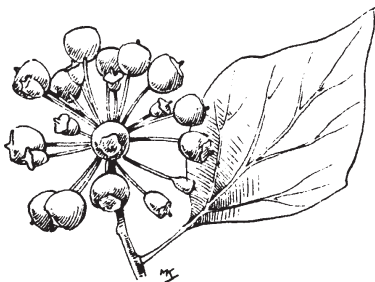
Einde pad linksaf.

Vervolgens rechtsaf op Y-splitsing, daarna linksaf langs het weiland.

G08 Klimop (GPS: N51 59.934 E5 53.127)

Links van het pad staat een eikenboom. Tegen de stam groeit klimop omhoog, die zich met kleine hechtworteltjes aan de stam vasthoudt. De klimop heeft ook grondwortels waarmee de voedingsstoffen voor de groei worden opgenomen. Er zijn bloei- en klimbladeren, die verschillend van vorm zijn.

In het najaar verschijnen de groengele bloemen die door allerlei insecten bezocht worden, zoals wespen, bijen, zweefvliegen en vlinders. De groene bessen verkleuren later zwart en worden door de vogels gegeten die vervolgens de onverteerbare zaden verspreiden.

Blad en vruchten klimop

Dankzij het weiland is het in deze hoek ook weer wat lichter. Rondom ziet u dat door de kruidenlaag van brandnetel, klimop en grassen

heen, de struiken ruimte nemen. De struiklaag van hulst, vlier, lijsterbes, meidoorn en braam word vervolgens op weer overschaduwd door een bonte verzameling bomen: beuk, eik, fijnspar, douglasspar, groveden, berk, kastanje en taxus. **Herkent u ze?**

Vervolg het pad en ga linksaf tussen het beukentrio door.

G09: Beuken-trio (GPS: N51 59.849 E5 53.185)

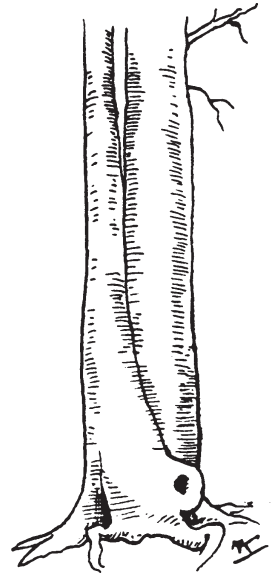
Aan het eind van het weilandje op een splitsing van paden staan drie beuken op enige afstand van elkaar. Er groeien veel beuken aan de zuidelijke Veluwezoom. De bomen houden namelijk van zandgrond waarin löss aanwezig is.

Door mensen geplante beuken staan vaak in rijen. De drie beuken die hier staan konden hun plaats wel eens niet aan de mens te danken hebben. Eekhoorns en gaaien verzamelen in de herfst beukenootjes en verstoppen deze als wintervoorraad. Als dan zo'n voorraadjie nootjes niet of maar gedeeltelijk opgegraven wordt, zal het in het voorjaar gaan kiemen.

Samengegroeide beukenstammen

De jonge boompjes staan erg dicht bij elkaar en kunnen aan elkaar vastgroeien en zo een samengestelde stam vormen. Van een mooie ronde stam komt dan niet veel terecht. De dwarse strepen op de beukenstammen lopen niet rondom door, maar eindigen plotseling in richels. Soms ontstaat er in het midden tussen de samengegroeide stammetjes een holte waarin regenwater naar beneden lekt. Daar gaat het op den duur rotten.

Een enkele keer groeien twee stammen later toch weer uit elkaar. Wat er precies gebeurd is, kunnen we pas zien als we de boom vlak boven de grond afzagen. Zien we in het zaagvlak meerdere kernen met jaarringen, dan weten we uit hoeveel beukenootjes deze boom gegroeid is.

Ga nu meteen rechtsaf het dal in.

Ga rechtdoor omhoog bij afrastering tot u bij het beeldje van Paulus komt.

G10: Paulus de Boskabouter (GPS: N51 59.779 E5 53.354)

De striptekenaar Jan van Oort alias Jean Dulieu, schrijver van de Paulus de Boskabouter-verhalen, woonde in de wijk hierachter en schijnt hem hier gezien te hebben. Van deze verhalen is een radiohoorspel en een TV-serie gemaakt. Het bronzen beeldje werd ontworpen door kunstenaar Henk Evertzen.

Ga vanaf Paulus de Boskabouter scherp linksaf naar beneden, het pad in het dal steekt U over.

G11: Erosiedal (GPS: N51 59.809 E5 53.299)

Als u in het dal naar links kijkt, dan ziet u dat het pad midden in een dal ligt. Het landijs dat de stuwwal van de Zuid-Veluwe gevormd had, ging smelten en het smeltwater kwam samen met regen van de hogere delen van de Veluwe naar beneden. Het voerde grond en stenen mee, hele modderstromen. Door het schuren sleten op verschillende plaatsen geulen en dalen uit. We noemen ze erosiedalen. Dit is zo'n erosiedal.

In de laatste ijstijd kwam het landijs niet in Nederland. maar heerste er wel een koud en droog klimaat. Bij zandstormen die over het kale landschap raasden, woei behalve zand ook fijner kleistof op en daalde weer neer op windluwe plaatsen. De mix van dat kleistof met andere componenten vormt de vruchtbare bodem die bekend staat als löss. (Meer informatie over löss:

<http://nl.wikipedia.org/wiki/L%C3%B6ss>)

U vervolgt het pad steil omhoog.

G12: Robinia (GPS: N51 59.837 E5 53.392)

Robinia, bloem en blad

U bent het erosiedal uitgeklimmen en staat nu bij een opvallende boom met een erg dikke schors en een grillig netwerk van richels en bulten. De takken en twijgen zijn kronkelig. Alleen heel jonge scheuten zijn soms verrassend glad en hebben scherpe dorens. De boom heet Robinia Pseudo Acacia, naar de Franse natuuronderzoeker Jean Robin, de latere lijfarts van Koning Hendrik IV van Frankrijk. Hij bracht het eerste exemplaar van deze boomsoort omstreeks 1600 over uit Amerika. Het is echter geen acacia. Deze Robinia bloeit eind mei, begin juni met lange hangende tros-

sen witte bloemen. Een lange steel met daaraan acht tot 18 blaadjes en een topblad vormen het blad. De blaadjes komen pas laat in het voorjaar te voorschijn.

G14: Open veld (GPS: N51 59.858 E5 53.385)

Op dit open veld heeft 'het Jachthuis' gestaan, behorende bij kasteel Zijpendaal. Tot 1958 is het bewoond geweest door de laatste telg van de familie Brantsen, echtgenote van een Pruisische Graaf. Het bos 'De Gulden Bodem' werd daarom wel 'het bos van de gravin' of, nu nog, 'Gravinnebos' genoemd. Het jachthuis is in de zestiger jaren afgebroken. Alleen het koetshuis, aan de rand van het gazon, is gespaard gebleven. Het kunstwerk dat er staat is van de IJslandse kunstenaar Sigurdur Gudmundson; Het moet de tegenstelling uitbeelden tussen natuur en cultuur. Sommige inwoners van Arnhem noemen dit kunstwerk 'de broodrooster'.

Ook staat hier een Rode Beuk. **Kijkt u eens** naar de onderkanten van de bladeren. Welke kleur hebben die?

Gaat u schuinrechts over het grasveld.

G13: Variant op tamme kastanje (GPS: N51 59.856 E5 53.410)

Kijkt u even naar de boom midden op het grasveld. **Ziet u** de verwantschap met de oude tamme kastanjabomen aan het begin van dit natuurpad?

Het is inderdaad een tamme kastanje, maar een heel zeldzame cultivar (= cultuurvariëteit). De schors zit vol barsten en groeven. Ze lopen wat minder kriskras door elkaar dan die van de gewone tamme kastanje. De stam toont als geheel een lichte wringing in de trant van een uitgewrongen dweil. De bladeren zijn soms heel smal en de rand is eerder gerafeld dan getand, andere bladeren lijken weer op die van de tamme kastanje.

Gaat u linksaf op asfaltpad.

G15: Parklandschap (GPS: N51 59.861 E5 53.441)

Neemt u plaats op de bank en kijkt u om u heen, dan ziet u dat dit gedeelte van De Gulden Bodem geen bos is maar een park is. De grasvelden met de rododendronstruiken en de verschillende soorten aangeplante bomen en statige coniferen, geven het een totaal ander beeld dan het gebied waar u zojuist doorheen bent gewandeld. De aanleg van het parkgedeelte rondom het huis, de moestuin iets verder in het parkgebied en het bos of agrarisch gebied er omheen hoorden tot de inrichting van een landgoed. Ook in de parken Zijpendaal en Sonsbeek kunt u deze indeling zien. Het bos en het agrarisch gebied waren een inkomstenbron voor de bewoners van het landgoed.

Rechtsaf en meteen linksaf 1e pad.

G16: Zichtlijn (GPS: N51 59.884 E5 53.451)

Kijkt u hier rechts het dal in, ook dit is een erosiedal, dan ziet u kasteel Zijpendaal met de oranjerie en het koetshuis liggen. Het zicht wordt niet door bomen of struiken belemmerd. Zo'n vrij uitzicht van het ene naar het andere punt wordt een zichtlijn of zichtas genoemd. Bij de wandelingen door Zijpendaal en Sonsbeek stuit u op meerdere plaatsen op zichtlijnen.

Gaat u rechtsaf 1e pad (speelplaatsje links laten liggen).

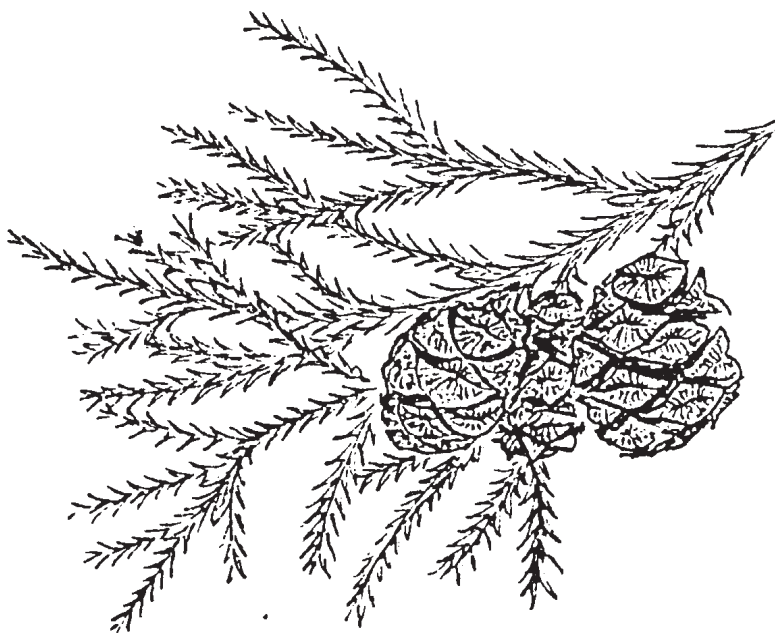
G17: Beukenhaag (GPS:)

Links is een trapje. Langs het pad eronder staat een rij beukenbomen. Zo'n rij vormde vroeger de begrenzing van een moestuin. Er zijn plannen om de sparren die er nu staan te kappen en er de vroegere moestuin weer terug aan te leggen. In een sparrenbos tref je vaak mezen aan, zoals bijvoorbeeld de koolmees.

Snoei je de takken van een beukenboom geregeld aan de bovenzijde dan krijgen de horizontale takken een grillige vorm. Plant je jonge bomen in een rij, dan ontstaat er door het in elkaar groeien van de horizontale takken een haag. Zo'n haag zie je soms bij boerderijen. Een soortgelijke groei van beukenbomen is te zien op het landgoed Mariëndaal, dat tussen Arnhem en Oosterbeek ligt, genaamd de 'Groene Bedstee'. Daar zijn twee rijen beukenbomen zo aan elkaar gebonden en gesnoeid dat ze het pad ertussen overgroeien.

G18: Mammoetbomen (GPS: N51 59.931 E5 53.499)

Rechts in de wei staan twee mammoetbomen. De bomen heten officieel *Sequoiadendron Giganteum*. De roodbruine schors en het hout zijn zacht. De bladeren zijn schubachtig, alleen de oudere bladeren verkleuren 's zomers en vallen af. Mammoetbomen zijn vaak aangeplant als sierboom. Ze kunnen heel oud worden. In Noord-Amerika, waar deze boomsoort vandaan komt, staan mammoetbomen van ongeveer 3000 jaar oud. De zaden waaruit deze twee zijn opgekomen, zijn in 1853 naar Europa gezonden.

Naalden en kegels mammoetboom

U bent terug bij de parkeerplaats waar de wandeling begon.

Routewisseling:

U kunt hier oversteken naar natuurpad Zijpendaal.

De geschiedenis van de Gulden Bodem

Het gebied waar u doorheen bent gewandeld vormde vroeger één geheel met het landgoed Zijpendaal dat door stedelijke regenten als buitenplaats is gesticht. Al in 1621 wordt gesproken over het huis en hof Zijpendaal, in die tijd 'de Zijp' genoemd. In 1743 kwam het landgoed Zijpendaal in bezit van Hendrik Willem Brantsen, secretaris van de stad Arnhem. Hij liet het huis van de vorige bewoners afbreken en het tegenwoordige kasteel bouwen.

De familie Brantsen is tot 1925 eigenaar geweest van Zijpendaal. De echtgenoot van Gravin Von der Goltz, baronesse Brantsen van de Zijp, liet in dat jaar het gemeentebestuur weten dat het landgoed te koop was voor fl. 450.000.- (200.00 Euro). De gemeenteraad wilde er niet meer voor betalen dan fl.350.000.- (160.00 Euro) en daarmee was de koop van de baan. De directeur van de kunstzijdefabriek ENKA (AKZO-Nobel) dr.J.CHartogs kocht het landgoed tegen de vraagprijs en stond het park, zonder kasteel en bouwland, aan de gemeente Arnhem af als openbaar wandelpark.

In 1930 werd het landgoed opnieuw te koop aangeboden en toen heeft het Arnhemse gemeentebestuur op aandrang van de toenmalige burgemeester mr. S.J.R. de Monchy, het landgoed aangekocht voor fl.375.000,- (170.000 Euro).

In het bosgedeelte van het landgoed Zijpendaal, de Gulden Bodem, was in 1919 een jachthuis gebouwd met uitzicht op het kasteel. Vanaf 1919 is het bewoond geweest door bovengenoemde Jonkvrouwe Aline Brantsen, die in 1894 trouwde met Karl Leopold Von der Goltz, Pruisisch generaal-majoor en adjudant van keizer Willem de tweede. Gravin Von der Goltz heeft tot haar dood in 1958 in het jachthuis gewoond. Daarna is ook dat aangekocht door de gemeente Arnhem. Zonder enige aanwijsbare reden is het in 1964 gesloopt. Alleen het koetshuis is bewaard gebleven, dat wordt nog steeds bewoond.

Eigen aantekeningen

Eigen aantekeningen

Routekaart met GPS markeringen

